

פרשת השבוע על פי אור החיים הקדוש

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

פרשת בא

לע"נ הורי ר' אליהו בן בת שבע ז"ל

לאה אירן בת טאוס ז"ל

9 אלה, פירוש אותות שאני רוצה לעשות בעולמי כדי שיכירו ישראל האלהות עדיין נשאר מהם אלה להשלמת האמונה. כי בכל שבע מכות שעברו אין בהם הכחשה למשתחוה לשמש או לירח, גם לאשר יטעה כי כורא הרוח אינו בורא העפר, והגם ששלט ה' על הארץ כמה יודע כי הוא בורא רוח, הוא היוצר אדם וצר צורה. והוצרך ה' להראותם במעשה הארבה כי עשה מלאכיו רוחות להביאם גם להחזירם, גם לשאת את המתים לבל יהנו מהם המצריים (תנחומא וארא יד). ובמכת חושך כי הוא יוצר המאורות ושלט בהם, גם יצירת החושך וגורו עליו לשמש עבות למצרים (שמ"ד יד ובמכת בכורות נודע כי הוא היוצר צורה כתוך צורה ומכיר טיפת הבכור. גם באמצעות מכה זו צוה ה' מצות קדש לי כל בכור (להלן יג ב), ויהיה זה לזכרון כי הוא יוצרו מבטן לעבד לו, ולזה כשמצא רשע זה הקשה ה' לבר, למען שייתי אותותי אלה שאני צריך לעשות לאות ולמופת לטעם הנזכר, יהיו בקרבו שתמצאנה אותו כוסות התרעלה גם כן לצד רשעו, וזולת טעם זה לא היה ה' משדד המערכות בשכילו לבר:

3 ב. ולמען תספר וגו'. צריך לדעת לאיזה ענין הוצרך לטעם זה, ולא הספיק בטעם הראשון שה' חפץ להשים אותות אלה כמו שפירשתי בסמוך. עוד מה הוא את אשר התעללתי במצרים ומה הוא ואת אותותי שנראה שהם כי דברים. עוד צ"ל כוונת אומרם וידעתם וגו':

אכן כוונת הכתוב היא כי בא ה' להודיע כי אין תכלית הכוונה בהבאת האותות בקרבו לעשות נקמה בפרעה אלא לחזק האותות שהם עיקר האמונה בלב ישראל, כדי שיהיה רשום בל ישכח לנצח, כי כשיהיה בקרבו של פרעה יהיה בזכרון בני ישראל לעולם ועד. והכוונה על דרך אומרם ז"ל במס' חולין (עה: בדין בן פקועה כי אם יהיו בו ב' דברים המופלאים יהיה מוזכר תמיד, וכשיראו שאוכלו בלא שחיטה לא יחשדוהו כי מוזכר הוא ביניהם כי תרי תמיהי מדבר דכירי אינשי. והנה באמצעות הפלא שיפליא ה' להודיעם כי הוא שולט ברוח ובמים ובעפר ובבעלי חיים ובאש ובאוויר וכדומה, אין זה מספיק שיזכר הדבר כתמידות לעולם לחקק האמונה, אלא באמצעות היות הפלאה ב' כי יפליא ה' להרע את פרעה ועבדיו להשקותם כוסות לענה מה שלא היה כן לכל גוי. וזה לך נעימות אמרי נועם, ולמען תספר באוני בנך ענין זה, והסיפור מן הנמנע שיהיה הדבר תמיד בזכרוןך וזולת באמצעות ב' תמיהות, הא' את אשר התעללתי במצרים הרי תמיה אחת, הגם שהיה ה' עושה להם צרות שאין בהם שדוד המערכות והטבעיות, אעפ"כ לצד רוב הצרות והמכות עשר מכות, וכל מכה הייתה של ארבעה וה' מכות לא עשה כן לכל גוי. הנה דבר תמוה, ותמיה זו לבר לא דכירי אינשי ולא יספרו מעשה ה', ואמר ואת אותותי פירוש האותות שעשה ה' תמיהה שנית שגם בלא ענין מצרים האות מעצמו הוא דבר פלא, ובאמצעות ב' פלאות תספר באוני בנך וכן בנך וגו', ותכלית המכוון בסיפור הוא וידעתם כי אני ה' ואין עוד ותכזיבו האמונות זולת זה. וכן תמצא שדבר אתנו ה' ברוך הוא בה' סיני פתח דבריו יתברך אמר אנכי ה' אלהיך, זה לך האות, אשר הוצאתיך מארץ מצרים (להלן כ ב), והוא שהקדים דבריו כאן ואמר וידעתם כי אני ה', כי יכירו בזה בחוש הראות צדק האמונה, מה שלא השיג אדם מהעולם עד העולם, ברוך אשר כן עשה לנו:

למען כי, כספי א"ל. ה. מזהל אשתי האצות

4. מלמח אברהם ג-אברהם ג-אברהם כספי

ויקחו להם וגו'. קשה למה אמר ו בתחלת ענין. ואולי כי רמז לדברים הנאמרים בדברי משה לישראל דכתיב (להלן פסוק כא) משכו וקחו וגו' ואמר ר"ל (שמ"ד טז ב) משכו ידיכם מע"ז וגו', ודבר זה לא נאמר בדברי ה', והנה מדברי משה נשמע כי כן נאמר לו בנבואה, והוא אומרם ויקחו בתוספת ו' רמז שקדם דיבור ומה הוא משכו שאמר משה. עוד ירצה, להיות שאמר בעשור יכול לקח בעשור ישחט לא לקח בעשור לא יקח ב"א ב"יב ב"יג ב"יד, ת"ל ויקחו לרבות אח"כ, ובמכילתא למדו דין זה של לקיחה ב"א ב"יב ב"יג ב"יד מדין ק"ו, ודבר הבא בק"ו אם נמצא לו רמז בכתוב נסכים לומר כי לזה נתכוון. עוד ירמוז, בדקדוק עוד תיבת להם, עוד אומרם תיבת איש, שלא היה צריך לומר אלא ויקחו שה לבית וגו', אכן ירצה על דרך אומרם ז"ל בפסוק ויקחו לי תרומה (תנחומא) 10 תרומה ג) וז"ל אמר הקב"ה [לישראל] קחו אותי [עמה] (עמכם), והוא אומר כאן לצד כי זו מצוה ראשונה הודיעם השגת המצוה כי בעשותה ישרה עליו ה' שכינתו בסוד וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך (דברים כח י). גם אמרו (תיקנים תיקון כט) כי תיבת "מצוה" יש בה שם הוי"ה, חצי בא"ת ב"ש וחצי בפשוט, והוא אומרם ויקחו להם איש, פירוש על דרך אומרם ז"ל (סנהדרין גג.) איש אין איש אלא הקב"ה, כי במצוה זו יקחו להם לקיחה גדולה ועצומה והוא איש שהוא אלהינו מלכנו:

4. כחצות הלילה. כבר דברו רז"ל (ברכות ה.) בטעם אומרם "כחצות" ככ"ף. ואולי שיכוין עוד על דרך אומרם ז"ל (ב"ר מב ח מג א) בפסוק ויחלק עליהם לילה כי ליל ט"ו בניסן היה, עוד אמרו ז"ל (שם) כי הריגת ד' מלכים שהרג אברהם אברהם כמה אמונות, גם היתה מלחמה גדולה ועצומה ורשומה במלכי עולם, כי היו מלכים תקיפים ושלטו על ה' מלכים גדולים ותקיפים, ואדם אחד הוא ועבדי ביתו נצחום, לזה ציין לו הזמן ואמר לו כחצות הלילה הידוע בעולם שיצאתי לישע אברהם אביהם, כמו כן אני יוצא וגו':

5. וכל בני ישראל וגו'

5. וכל בני ישראל וגו'. עוד נתכוון לרמוז לו כי דוקא במקום שיהיו כל בני ישראל פירוש כולם יחד יהיו ישראל לא יחרץ כלב וגו', זה לך האות כי אין זר אתם, אבל אם לא יהיו כולם בני ישראל ויהיה ביניהם איש מצרי יחרץ כלב לשונו, הא למדת כי יראה שם משחית, והכוונה בזה לומר לו כי לא תועיל ערמה לבכורות להמלט שהגם שיתחבאו הבכורות המצריים בין ישראל לא ימלטו באמצעות זה, וכן אמרו ז"ל (שמ"ד יח ב):

5. וכל בני ישראל וגו'

ה. ומת כל בכור. ולא אמר והרגתי כל וגו', להיות כי ה' ברוך הוא פועל הטוב בידו, אבל פעולת הרע יצו למשרתיו עושי דברו והם יעשו, לזה לא אמר והרגתי אלא ומת פירוש על ידי שליח ומעשה ה' המה הזכרת הודעת הבכורות זה הוא, זה גורם כי המשחית ישחיתנו ומת, ומזה יתגלה פירוש אומרו והלית' שהוא על ידי שליח:

עוד ירצה על דרך אומרים ז"ל (יבמות מה.) יב ביה עיניה וקטליה, גם אמרו (ברכות נח.) ונעשה גל של עצמות, והנה דברים אלו בהשקפה ראשונה ירחקם השכל, כי אין תהיה ראות צדיק לרעה והלא כתיב (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך, גם ציון הרשבי" ז"ל (וזה"ק ח"ג ד"א.) לרע עין המזיק בעינו כי הוא חלק רע. אכן אחר ההשקפה בדקדוק אומרים ייב עיניה היה לו לומר ראה בו בעיניו, אלא להיות כי כל חלק רע שבעולם בהכרח כי יהיה לו דבר המעמיד כל שהוא מהחיוני שהוא בחינת הטוב, כי חלק הרע שם מיתה יש לו ואין יחיה ויהיה במציאות ואין צריך לומר שיתנועע וילך כבעלי חיים, לזה בהכרח שיהיה בו חלק כל שהוא מבחינת הנקראת חיים, וזה חלק טוב. ובהבנה תשכיל להבין מאמרם ז"ל (סוכה נב.) כי לעתיד לבא יבא הקב"ה לס"מ וישחטנו במעמד הצדיקים וכו' ע"כ, ודברים אלו אין להם משמעות, כי לא יוצדק שחיטה למלאך, ולמה שהקדמנו תהיה הכוונה כי יסיר ממנו חלק המחיה, ובהסרת ממנו חלק הטוב זו היא שחיטתו:

עוד יש לך לדעת כי כל מקור ישאף למינו וישאבנו, וזה הוא סוד בחינת בירורי ניצוצי הקדושה באמצעות נשמות ישראל ועסק תורתם, והצדיקים העצומים קדמונינו יכירו בהכיתם באדם רשע לברר ממנו כח החיוני שהוא בחינת הטוב באמצעות הראיה הדקה אשר יביטו בעין החכמה להוציא חלק הטוב ההוא, כי כשיתכוין למול ענף הקדושה תעשה בו נפש הצדיק כמעשה אבן השואבת לברול הנקראת קאלמיט"ע בלע"ז שחוציאנו ממקום שנקבע שם בראיה, וה' עשה דמיונות בעולם להאמין אדם כתורת חכם. ומעתה נמצא דעת אלהים באומרו ומת כל בכור, פירוש כי באמצעות שאני עובר בתוך מצרים בזה ימות מעצמו כל בכור, כנתינת עין של חכמים ברשעים ועושים אותם גל של עצמות, כי באמצעות כן יצא מהם החיוניות, כמו כן הדבר הזה, שיפריד מהם באמצעות העברתו שם כל נשמות הבכורות, והבן הדברים. ואומרו כל בכור פירוש לא שתצא הנפש מהגוף לבד אלא שגם בחינת נפש תמות גוף ונפש של קליפת בכור מצרים, ואולי כי בזה לא נתעצם שום גלות עוד כבחינת גלות ושעבוד מצרים כי אבד כח הקליפה העצום שהוא בחינת בכור:

ו. כלשון אשכנז "מאגנט"

למה, י"ל, ה'

1. כשה מציג את עצמו - מציג את עצמו כשה מציג את עצמו.

ומצות על מרורים. לפי פשט הכתוב, לפי מה שראינו שאמר ה' שצריך צלי אש ושיהיה שלם כו', זה יגיד שדעת עליון היא להראות בחינת הגדולה והחירות ואין רשות אחרים עליו, ולפי"ז גם המרורים שיצו ה' הוא לצד כי כן דרך אוכלי צלי לאכול עמו דבר חד כי בזה יערב לחין האוכל ויאכל ככל אות נפשו, גם בזה יוכר גודל העריכות כשיקדים לפיו מרורים, גם מה שהזכיר המצות הוא פרט אשר יכונן חין אוכל יטעם לו הצלי והנה ג' השריגים יטעימו יחד. והוא רומז לג' דברים, הא' הוא הגלות שמררו את חייהם, הב' היא היציאה תיכף ומיד שלא הספיק בצקם להחמיץ במצרים, ג' אשר פסח ה' על כתיהם והוא בחינת הגאולה, כי עבר ה' בארץ מצרים ונתק חבל מוסרות העבות שהיו תוקפים בהם שהוא בחינת הבכורה וכמו שפירשתי הענין במקומו (לעיל י"א ה.), ושלשת הענינים יחד היו צריכין להיות, וזולת א' אין גם בשנים האחרים, שאם לא היה הגלות לא היו משיגים אשר השיגו מהצירוף, ומה שבררו ומה גם לפי מה שכתבנו במקומות אחרים כי גוי גדול עצמו שהוציא ה' ממצרים הם בחינות ניצוצי הקדושה ששם היתה ושם נמצאת, וסגולת הוצאתם הוא

המרור אשר מררו את חייהם, והוא סוד אומרו (קהלת ח ט) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו, ואילו לא היה המהירות שהוציאם ה' היו חוזרים ומשתקעים בוררים ומתבררים, והוא מאמר התנא ואלו לא הוציא וכו' עדיין וכו' והיינו עבדים לפרעה וכו' (בהגדה של פסח) דכתיב (להלן פסוק לט) ולא יכלו להתממה. ועיקר הגאולה היא הפסיחה, נמצאת אומר כי שלשתם יחד הם העיקר, ולזה היה הלל מדקדק לכורכם י' יחד (פסחים קטו):

יד. חקת עולם תחגוהו. טעם שלא הספיק לומר לדורותיכם, והגם שאמרו ז"ל (במכילתא כאן) כי דורותיכם לבד הייתי אומר מיעוט רבים שנים תלמוד לומר חקת עולם לגלות על פירוש דורותיכם שהוא חמיד, עדיין קשה לא היה לו לומר לדורותיכם אלא חקת עולם. אכן יתבאר על דרך האמור (ברכות יב:) למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך להביא לימות המשיח, ולמאן דאמר כל ימי חיך הלילות, אפשר כי אמר חקת עולם שלא תאמר תינח בימי החירות, בימי הגלות שאנו משועבדים מה מקום לזכרון לטובה שפסקה, תלמוד לומר חקת עולם, אפילו בזמן השעבוד בשעת גלויות חקת חקת ה'.

למה, י"ל, ה'

למה, י"ל, ה'

וראיתי לתת טעם למה לא יצאו ישראל אלא באמצעות מכת בכורות. עוד למה ה' הכה אפילו בכור שאינו מצרי דכתיב (להלן י"ב כט) בכור השבי. ואולי כי הטעם הוא לצד שמצינו שקרא ה' לישראל בני בכורי (לעיל ד כב), וכבר הודיענו ז"ל (וזה"ק ח"ג רפב.) כי כל מה שברא ה' במדת הטוב גם זה לעומת זה עשה האלהים בבחינת הרע, וכל בחינה ובחינה שיש בקדושה יש כנגדה בקליפה, והקליפה מתאמצת ומתחזקת לאחוז בה, ולזה כנגד בחינת הבכורה שבקדושה היתה בחינת בכורה שבקליפה אוהזת ותוקפת בה לכל שלח, עד אשר הרג ה' כל שם הבכורה שבקליפת מצרים בין של מצרים בין של האומות שהיו שם דכתיב (להלן י"ב כט) עד בכור השבי, ובכור השפחה וכל בכור בהמה, וגם בכור ישראל קדש אותם ה' כאומרו (במדבר ג יג) הקדשתי לי כל בכור, י"י שלא תשאר בכורה זולת של קודש אשר הקדיש ה', ולזה מת אפילו בכור בהמה, וכיון שנעקר שם זה נפל ענף הרע שהיה מחזיק בבכור הקדושה, ולזה תיכף יצאו בני ישראל. והגם שמצינו שיצאו ורדפו אחריהם, חשבו שעדיין יש בהם כח לאחוז בהם, וצא ולמד מה עלתה בידם לא נותר בהם עד אחד:

מב. ליל שמורים וגו'. יכוין הכתוב לרמזו ה' נסים מופלאים שזמנם לילה זו. א) בימי אברהם כשהכה את ארבעה מלכים ויחלק עליהם לילה (בראשית י"ט טו). ב) ביציאת מצרים דכתיב (לעיל פסוק כט) ויהי בחצי הלילה. ג) בימי חזקיה כשהכה גבריאל מחנה סנחריב דכתיב (מ"ב י"ט לה) ויהי בלילה ההוא. ד) בימי מרדכי ואסתר בלילה ההוא נרדה שנת המלך (אסתר ו א). ה) גאולה העתידה. כנגד נס אברהם אמר ליל שמורים הוא לה', כי באמצעות הנס נתגלית אמתתו יתברך כאומרו ז"ל (ב"ר מב ז) שיש מהאומות שלא היו מאמינים בנס הצלתו מאור כשדים והאמינו בנס הכאת ארבעה מלכים. וכנגד מצרים אמר להוציאם מארץ מצרים. וכנגד נס חזקיהו אמר הוא הלילה הידוע לנס, כרשום בדברי נביא (מלכים ב' י"ט לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך וגו'. וכנגד נס מרדכי אמר זהו לה'. וכנגד גאולה העתידה אמר שמורים לכל בני ישראל לדורותם, פירוש לטוף הדורות, בעגלא ובזמן קריב:

למה, י"ל, ה'